

පුරාණ මානවයාගේ පාෂාණ හා ඛනිජ භාවිතය.

අයි.කේ. ජයතිලක*

සංක්ෂේපය

අතීත මානවයාගේ පාෂාණ හා ඛනිජ භාවිතය පිළිබඳව විමසා බැලීමේදී ප්‍රධාන වශයෙන් අතීතයේ සිටම මානවයා තම දෛනික ක්‍රියාවලීන් සඳහා පාෂාණ හා ඛනිජ භාවිතා කළ බව දක්නට ලැබේ. විශේෂයෙන්ම විවිධ වෙනස්කම් සහිත වූ හා විවිධ ගුණයන්ගෙන් යුක්ත වූ පාෂාණ හා ඛනිජයන් ලොව පවතින බව අප කවුරුත් දන්නා සංසිද්ධියකි. මේ අනුව මෙම ලිපියේ අන්තර්ගතය සංක්ෂේපයක් ලෙස දක්වන්නේ නම් ප්‍රධාන වශයෙන් මානව පරිණාමනාමන සිදුවීමේ දී ක්‍රමක්‍රමයෙන් තාක්ෂණය දියුණු වීමත් සමඟම විවිධ වූ කාර්යයන් පහසු කර ගැනීම සඳහා මෙවලම් සකස් කර ගැනීමේ දී මෙන්ම විවිධ ආහරණ සකස් කිරීමේ දී හා විවිධ වූ මූර්ති කැටයම් නිර්මාණය කිරීමේ දී පාෂාණ හා ඛනිජ භාවිත කළ අවස්ථා රැසක් දැකගත හැකිය. මේ අනුව මෙම ලිපිය තුළින් අතීත මානවයාගේ ඛනිජ භාවිතය පිළිබඳව ප්‍රධාන වශයෙන් කරුණු අන්තර්ගත කොට ඇත.

හැඳින්වීම

ඛනිජ යනුවෙන් හඳුන්වනු ලබනුයේ මානවයාගේ ආරම්භක අවධීන්වල සිට වර්තමානය දක්වා ආහාරමය අවශ්‍යතාවයන් දෛනික ජීවන ක්‍රියාකාරකම් මෙන්ම ආර්ථික අවශ්‍යතාවයන් පරිපූර්ණ කරගැනීම සඳහා භාවිත කළ ස්වභාවික නිර්මිතයකි. ස්ඵටිකරූපී ස්වභාවයකින් යුක්ත අකාබනික සහ ස්වභාවයෙන් රසායනික නිර්මිතයක් ඛනිජ ලෙසින් හැඳින්විය හැකිය. අන්තර්ජාතික ඛනිජ විද්‍යා සංගමය 1995 වර්ෂයේ දී ඛනිජ පිළිබඳව නිර්වචනයක් ඉදිරිපත් කර තිබේ. ඒ අනුව,

“ඛනිජයක් යනු මූලද්‍රව්‍යයක් හෝ රසායනික සංයෝගයක් වියහැකිය. එය ස්ඵටික රූපී වන අතර භූ විද්‍යාත්මක ක්‍රියාදාමයක් හරහා නිර්මාණය වියයුතුය” (ජාතික ඛනිජ විද්‍යා සංගමය).

මෙම නිර්වචනයට අනුව ඛනිජවල මූලික ලක්ෂණ තුනක් හඳුනාගත හැකිය.

- රසායනික සංයෝගයකින් නිර්මාණය වීම
- ස්ඵටික රූපී වීම
- ස්වභාවිකව නිර්මාණය වීම

ඒ අතර,

- බොහෝ ඛනිජ තනි මූල ද්‍රව්‍යයකින් නිර්මාණය වී තිබේ.

උදා: Gold – රත්‍රන්, ඊදී, හැලයිට් (Halite)

* නාවකාලික කථිකාචාර්ය, පුරාවිද්‍යා අධ්‍යයන අංශය, induniljayathilaka@yahoo.com

- මූල්‍ය දෙකකින් නිර්මාණය වූ බණිප වර්ගයන්ද දක්නට ඇත
උදා: තිරුවාණා
- මූල්‍ය දෙකකට වඩා වැඩි ප්‍රමාණයන්ගෙන් නිර්මාණය වූ බණිප විශේෂවලට
උදාහරණ ලෙස,

ෆෙල්ස්පාර්, මයිකා, ෆ්ලෝරස්පාර් ආදිය දැක්විය හැකිය. අතීතයේ ජීවත් වූ මානවයා සිය කටයුතු සඳහා බණිප භාවිතා කිරීමට පෙළඹුණු හේතු කිහිපයක් දැකිය හැකිය. ඒ අතරින් බණිපවල භෞතික ගුණයන් සුවිශේෂී වේ. බණිපවල හඳුනාගත හැකි භෞතික ගුණ ලෙස,

01. වර්ණය	06. පැලුම් තල
02. ලේඛාව	07. විශිෂ්ට ගුරුත්වය
03. දීප්තිය	08. ආතන්‍ය බව
04. දැඩියාව	09. චුම්භක ගුණ
05. ස්ඵටික හැඩය	10. විද්‍යුත් ගුණ

ආදිය දැක්විය හැකිය. මෙකී ගුණාංග පිළිබඳව සලකා බලා බණිප වර්ග විවිධාකාරයෙන් කාණ්ඩවලට බෙදා දක්වා තිබේ.

- ලෝහමය බණිප
- මාණික්‍ය සහ අර්ධ මාණික්‍ය බණිප
- අනෙකුත් බණිප (බොහෝවිට සිලිකේට් වර්ගයේ බණිප)

(මනතුංග, 2000, 40)

බණිප වර්ග අතරින් පුරාවිද්‍යාඥයන්ට බෙහෙවින් වැදගත් වන්නේ ලෝහමය බණිපය. එය කොතෙක් වැදගත් ද යන්න සංස්කෘතික වර්ධනයේ ප්‍රධාන අදියර තුනෙන් දෙකක්ම ලෝහ වර්ග අනුව නම්කර තිබීමෙන් පැහැදිලි වේ.

- ගල් යුගය
- ලෝකඩ යුගය
- යකඩ යුගය (මනතුංග, 2000, 40) එම අදියර ත්‍රිත්වය වේ.

ලෝහමය බණිප ඒවායේ ඇති විශේෂිත ගුණාංගයන් නිසාම අනෙකුත් බණිප වර්ගවලට වඩා බෙහෙවින් ජනප්‍රිය වේ. විශේෂයෙන්ම මෙවලම් නිෂ්පාදනයෙහි ලා අනෙකුත් බණිප වර්ගවලට වඩා ලෝහ බණිප වර්ගවල ඇති පහත දැක්වෙන යහගුණයන් නිසාවෙන් ඒවා විශේෂිත ලෙස හැඳින්විය හැකිය.

සිත්ගන්නා සුළු වර්ණය, සිත්ගන්නා සුළු දීප්තිය, ආලෝකය පරාවර්තනය කිරීමේ හැකියාව, තාපය නිපදවීමේ හැකියාව, වාත්තු කිරීමේ හැකියාව, දෘඩ බව, පිළියම් කළ හැකි බව, පිරිද්දීමට හැකි බව, නැවත උණු කිරීමේ හැකියාව, මිශ්‍ර ලෝහ නිපදවීමේ හැකියාව (මනතුංග, 2000, 36).

ඉහත කී ගුණාංග නිසාත් ලෝහමය ඛනිජ මුල්වරට සොයාගත් කාලයේ පැවති සමාජ, ආර්ථික පසුබිම නිසාත් ඒවා (ලෝහ වර්ග) ගල් වර්ගවලට වඩා ඉක්මනින් ජනප්‍රිය බවට පත්විය. භූ විද්‍යාඥයන්ගේ පෙන්වාදීම්වලට අනුව ඛනිජ පාෂාණ නිර්මාණය වනු ලබන්නේ පෘථිවිය අභ්‍යන්තරයේ පවතින අධික උෂ්ණත්වය සහ පීඩනය නිසා ඇතිවන ක්‍රියාවලියක් ඔස්සේ වේ. ස්වභාවිකව නිර්මාණය වන මෙම ඛනිජ පාෂාණ කෙරෙහි මිනිසා ආකර්ෂණය ඇතිකර ගනු ලබන්නේද වර්තමානයේ පටන් නොවේ.

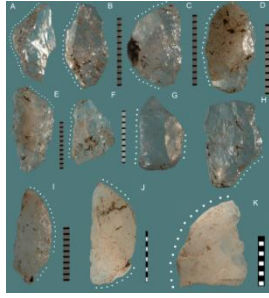
මේ අනුව අතීතයේ දී මෙම ඛනිජ හා පාෂාණ භාවිතය කිනම් අයුරකින් සිදුවන්නට ඇත්දැයි යන්න නිදසුන් සහිතව විමසා බලමු. එහිදී විශේෂයෙන් විවිධ අංශයන් ඔස්සේ අතීත මානවයා තම අවශ්‍යතා සපුරා ගැනීමට මෙම පාෂාණ හා ඛනිජ වර්ගයන්ගේ උපයෝගීතාවය උකහා ගත්තේ කෙසේද යන්න පිළිබඳව අධ්‍යයනය කිරීම අරමුණු කෙරේ.

මේ අතරින් මූලිකවම අතීත මානවයා ශිෂ්ටාචාරගත වීමේදී ප්‍රධාන වශයෙන් ඔවුන්ගේ ආහාර අවශ්‍යතාවය මුදුන් පමුණුවා ගැනීම උදෙසා එනම් විශේෂයෙන්ම යමක් දඩයම් කර ගැනීම හා අල්ලා ගැනීම උදෙසා ඔවුන් ගල් මෙවලම් සකස් කර ගැනීම ප්‍රාථමික මට්ටමේ සිට සංකීර්ණ අවධියක් දක්වා රැගෙන ආ බව කවුරුත් දන්නා කරුණකි. එහිදී ඔවුන්ට අදාළ උපකරණ තනා ගැනීමේ දී අවශ්‍යවන ඛනිජ වර්ගයන් හඳුනාගැනීම ආදී වූ කරුණු ඔවුන් නිසැගයෙන් ග්‍රහණය කරගත් ලක්ෂණ ලෙස දැක්විය හැකිය. ඒ අනුව ප්‍රධාන වශයෙන් තිරුවානා, මෙවලම් නිර්මාණය සඳහා ප්‍රාග් ඓතිහාසික යුගයේ සිටම භාවිත වී තිබේ.

Sources: www.viewzone.com/solutrean.htm

ශ්‍රී ලංකාවේ ප්‍රාග් ඓතිහාසික ස්ථානවලින් හමු වී ඇති ශිලා මෙවලම් වැඩි කොටසක් තිරුවානා වර්ගවලින් නිර්මාණය කර තිබේ. එහිදී ප්‍රධාන වශයෙන් අතීත මානවයා ඒ සඳහා යොදාගෙන ඇත්තේ තිරුවානා වල විවිධ ප්‍රබේදයන් , කහඳ, ඔබ්සිඩියන් හා ජැස්පර් වැනි ඛනිජ වර්ගයන් වේ. මෙහිදී විශේෂයෙන් මෙම ඛනිජ වර්ගයන් යොදාගන්නට ඇත්තේ මේවා හි ඇති බිඳියාමේ හා ස්ඵටිකරූපී ස්වරූපය මත වන්නට ඇත. මන්ද අතීත මානවයා ශිලා මෙවලමක් තනා ගැනීමේදී අදාළ මව් පාෂාණය මතට එල්ල කරනු ලබන පහරවල් ඔස්සේ මුඛගත් කැපුම් දාරයක් ලබා ගැනීමට ඇති අවශ්‍යතාවය සඵල වී ඇත්තේ මෙලෙස ස්ඵටිකරූපී බිඳියාමේ ස්වභාවය මෙම ඛනිජ සතුව පැවතීම හේතුවෙනි.

Sources: www.sangam.org

විශේෂයෙන් ශ්‍රී ලංකාවේ දී ශිලා මෙවලම් හමු වූ පුරාවිද්‍යාත්මක ස්ථාන බොහෝමයක් පවතී. ඒ අතරින් ප්‍රධාන වශයෙන් පොතාන, කිතුල්ගල බෙලිලෙන, බෙල්ලන්බැඳි පැලැස්ස, බුන්දල පතිරාජවෙල ආදී වූ ස්ථාන ගණනාවකම තිබූ මේ වර්ගයේ ශිලා මෙවලම් රැසක් හමු වී ඇත. එපමණක් නොව මිනිසාගේ විශිෂ්ට නිර්මාණයක් ලෙසින් හඳුන්වනු ලබන්නා වූ අත් පොරව විශාල පරිමාණයෙන් ප්‍රංශයේ සෙන්ටි ඇවුලියන් නම් ස්ථානයෙන් හමුවීම දැක්විය හැකිය. එහි දී මෙම අත් පොරව හැඳින්වීම සඳහා යොදාගනු ලබන්නේ ද ඇවුලියන් අත් පොරව යන නාමයයි.

එමෙන්ම මීට අමතරව ගෘහ අලංකරණය සඳහා විවිධ තිරුවාණා වර්ග භාවිත කර ඇත. සීගිරි ජල උද්‍යානයේ පොකුණු වලට ද ඒවා යොදා තිබේ. ක්ෂුද්‍ර ජල උද්‍යානයේ මෙලෙස කිරි සුදු පැහැ බෝල තිරුවාණා ගල් යොදා නිර්මාණය කරන ලද කුඩා පොකුණු දැකිය හැකිය. සාමාන්‍ය තිරුවාණා හැරුණු විට අළු තිරුවාණා, රෝස තිරුවාණා සහ ඇමතෙස්න පළිඟු යන වර්ගයන් ද තිරුවාණා වර්ගයට අයත්ය. මේ අතරින් පළිඟු වර්ග ආහරණ නිර්මාණයට සහ කුඩා ප්‍රථිමා නිර්මාණයට බෙහෙවින් භාවිතකර තිබේ. පිදුරංගල ස්තූපයේ කැණීමෙන් පළිඟුවලින් කළ බුද්ධ රූප තුනක් සොයාගෙන ඇති අතර ඒවා අනුරාධපුර පුරාවිද්‍යා කෞතුකාගාරයේ තැන්පත් කර ඇත (මනතුංග, 2000, 45).

ශ්‍රී ලාංකික සංස්කෘතියේ පරිවර්තන සමයන් සමඟ සමාජ ආර්ථික රටාවේ මෙන්ම සංස්කෘතික රටාවේ ද වෙනස්කම් තාක්ෂණයේ දියුණුව සමඟ මූල සහ මුල් ඓතිහාසික සමයන් තුළ සිදු වී ඒ ඔස්සේ ලක්දිව බණිජ පාෂාණ පරිහරණයේ ආකර්ෂණීය වර්ධනයක් ද සිදු වී ඇති බව පැහැදිලි වේ. විශේෂයෙන් යකඩ තාක්ෂණය සහ අවශේෂ ලෝහ තාක්ෂණයේ දියුණුව ක්‍රි.පූ 900-400 අතර කාලවකවානුව තුළ කළ එළි බැසීම සිදුවීමත් සමඟ පාෂාණ යුගයේ දී මෙන් ස්වභාවික පරිසරය මත යැපීමට මානවයාට අවශ්‍ය නොවීය. ඒ නිසාම මෙම සමය තුළදී බණිජ පාෂාණ ඇති මූලයන් සොයාගෙන ඒවා ලබාගැනීමත් නිස්සාරණය කොට නිෂ්පාදන ක්‍රියාවලියට යොමු කොට තම අවශ්‍යතා අනුව ඒවා හැඩ ගස්වා ගෙන තිබීමත් කැපී පෙනේ.

ශ්‍රී ලංකාවේ මූල ඓතිහාසික ජනාවාස ගොඩැලි සහ වළලැම් ස්ථානවල මෙතෙක් සිදුකර ඇති අධ්‍යයනයන් සහ ගවේෂණයන් අනුව එම සමය තුළ දී පරිහරණය කරන ලද බණිජ පිළිබඳව අවබෝධයක් ලබාගත හැකිය. අනුරාධපුර ඇතුළු නුවර , තිස්සමහාරාමය, කන්තරෝවෙයි, පොම්පරිප්පුව, ඉබ්බන්කටුව, පීං වැව, මාන්තායි, යන ස්ථානත් තවත් පුරා

ස්ථාන ගණනාවක් තුළත් සිදුකොට ඇති ගවේෂණවලදී කානීලියන්, ඇගේට්. ඇමතෙස්ත, රඹහ, කහඳ, විවිධ තිරුවාණා වර්ග පරිහරණය කළ බවට සාධක අනාවරණය කරගෙන තිබේ. මෙම බණිජ අතරින් කානීලියන් හා ඇගේට් යන දෙවර්ගයම මෙරටට ආනයනය කළ ඒවා වන්නට ඇත. ඇමතෙස්ත, රඹහ, කහඳ සහ තිරුවාණා වර්ග දේශීය බණිජ යටතට අයත් වේ යැයි සුදුර්ඟන් සෙනෙවිරත්න මහතා පෙන්වා දී ඇති ආකාරයට මෙවැනි බණිජ පරිහරණයට මූල ඓතිහාසික සමය තුළ සිදු වී ඇති ජනගහන ව්‍යාප්තිය ඔස්සේ ඇතිවූ පන්ති පෙගැස්ම නිෂ්පාදන හා බෙදාහැරීම් ක්‍රම සංකීර්ණ වීම ආදිය නිසා සුබෝපහෝගී පාරිසරික භාණ්ඩවලට ඇති ඉල්ලුම පුළුල් වීම සිදුවන්නට ඇතැයි පෙන්වා දී ඇත. පොම්පර්ප්පුව, ඉබ්බන්කටුව, කොක් ඇඹේ, සේරුවිල, කරම්බන්කුලම්, මාවිල්ගම, කිස්සමහාරාමය ආදී පුරා ස්ථාන අවට ප්‍රදේශවලින් තිරුවාණා, කහඳ, ඔබ්සිඩියන්, රඹහ, ඇපටයිඩ්, ඇමතෙස්ත ආදී පාෂාණ වර්ග නිධිගත වී ඇති ආකාරය හඳුනාගෙන තිබීම මගින් හා බණිජ සම්පත් ඒ ආශ්‍රිතව ජීවත් වූ ජනතාව පරිහරණය කළ බවට සාධක ලැබීම මගින් මෙම තත්වය සනාථ වේ. එසේම වෙරළබඩ හා පහත් වියළි තැනිතලා භූ කලාපවල වාස භූමි ඇති කරගෙන සිටි ජනතාව මූල ඓතිහාසික සමයේ මැද භාගය වනවිට ශ්‍රී ලංකාවේ මධ්‍ය කඳුකර කලාප දක්වා සම්ප්‍රාප්ත වනුයේ වඩා නිශ්චිත ලෙසම බණිජ ඇතුළු සම්පත් අත්පත් කර ගැනීමේ පරමාර්ථයෙන් බව විද්වතුන්ගේ අදහසයි.

එමෙන්ම අතීත මිනිසාගේ බණිජ හා පාෂාණ භාවිතය පිළිබඳ සාකච්ඡා කිරීමේ දී ප්‍රධාන වශයෙන් අලංකරණ අංගයක් ලෙස මිනිසාට එක් වූ පබළු නිර්මාණයන් හඳුන්වාදිය හැකිය. එහිදී පුරාවිද්‍යා කාලනිර්ණයන්ට අනුව ක්‍රි .පූ 950- 400 කාල පරිච්ඡේදයට ගැනෙන ප්‍රාථමික යකඩ යුගයට අයත් පුරාවිද්‍යා ස්ථානවල සිදුකරන ලද පර්යේෂණ මගින් මෙලෙස විවිධ වූ පාෂාණ භාවිතකර සකස් කර ගන්නා ලද පබළු විශාල ප්‍රමාණයක් හඳුනාගැනීමට හැකියාව ලැබේ. ඒ අනුව ක්‍රි. පූ 950 ට අයත් වන අනුරාධපුර ඇතුළු නගරයෙන් ද ක්‍රි. පූ 7 වන සියවසට පමණ අයත් ඉබ්බන්කටුව ප්‍රදේශයෙන් ද වඩා දියුණු තාක්ෂණික ක්‍රම ඔස්සේ නිෂ්පාදනය කරන ලද පබළු විශාල ප්‍රමාණයක් වාර්තා වී ඇත . ඉබ්බන්කටුව මහා ශිලා සුසාන තුළින් විදේශීය බණිජවලින් නිම කළ කානීලියන් අගස්ති මෙන්ම ෆෙල්ස්පාර්, රත්රන් සහ තඹ ආදියෙන් නිම කරන ලද පබළු හමුවීම විශේෂ සිදුවීමකි. මීට අමතරව පොම්පර්ප්පුව, යාපහුව, පිංවැව ගල් සොහොන් කනත්ත වැනි පුරාවිද්‍යා ස්ථාන තුළින් මෙලෙස විවිධ වර්ණවත් පාෂාණයෙන් සකස් කරන ලද පබළු හමු වී තිබේ. විශේෂයෙන්

Sources: www.hhstonenead.com

මෙලෙස පබල නිෂ්පාදනය කරගත් පාෂාණ හා ඛනිජ අතර කානීලියන්, ඇගේට් හෙවත් අගස්ති අඹතෙස්ත, රඹහ, පැහැදිලි තිරුවානා, රෝස තිරුවානා, දුම් තිරුවානා, කිරිගරුඬ හා බෙරිල් යන අමුද්‍රව්‍යයන් යොදාගත් බව පෙනී යයි. අනුරාධපුර ඇතුළු නගරයේ සිදුකරන ලද කැණීම්වලදී පූර්ව ඓතිහාසික යුගයට සම්බන්ධ ක්‍රි. පූ 500 ට පසු ජනාවාස ස්ථරවලදී පෙර පැවති යුගයට වඩා පුළුල් තේරීමක් ඇති මැණික් ගල් හා මැණික් කර්මාන්තයට ආශ්‍රිතව ශේෂ හමුවීම මගින් පූර්ව ඓතිහාසික යුගය අවසාන භාගය වනවිට වටිනා ඛනිජ පාෂාණ ලක්දිව ජනයා පරිහරණය කිරීම පිළිබඳ නිදසුන් සපයයි.

පූර්ව ඓතිහාසික යුගය තුළදී භාවිතකළ දේශීය පාෂාණ අතර ඇමතෙස්ත ඛනිජය ද කැපී පෙනේ. ශ්‍රී ලංකාවේ මධ්‍ය කඳුකර කලාපයේ ප්‍රබවය ලබන මෙම පාෂාණ ඉබ්බන්කටුව, අනුරාධපුර ආදී පූර්ව ඓතිහාසික ජනාවාසවල භාවිතයට ගෙන ඇති බවට සාධක තිබේ. දම්පැහැ ගන්නා මෙම ඛනිජය ඉතා අලංකාර වන අතර මේවායින් නිම කළ පබල ඉබ්බන්කටුව, අනුරාධපුරය ඇතුළු නගරය ආදී ස්ථානවලින් ලැබී තිබීම කැපී පෙනේ. දඹුල්ල හා ඉහළ කලා ඔය නිමිතය ප්‍රදේශවල බිහිවන නිෂ්පාදන හා බෙදා හැරීම් මධ්‍යස්ථාන හරහා අනෙකුත් ප්‍රදේශවලට ඇමතෙස්ත, රඹහ, පළිඟු ඇතුළු ද්‍රව්‍ය බෙදා හරින්නට ඇතැයි විශ්වාස කළ හැකි සාධක තිබේ.

එමෙන්ම ලක්දිව පාෂාණ භාවිතය ගත්විට විශේෂයෙන් අතීතයේ සිට පාෂාණ භාවිතකළා බවට දියහැකි කදිම නිදසුන ලෙස ශිලා ලේඛණ සාධක දැක්විය හැකිය. එහිදී විශේෂයෙන් ලක්දිව මැණික් භාවිතය පිළිබඳව කරුණු දැක්වීමේ දී ඒ සඳහා විශේෂ ප්‍රාගුණ්‍යයක් දැක් වූ පිරිස් පිළිබඳව පැරණි සෙල්ලිපි කිහිපයකම සඳහන්ව තිබෙනු දැකගත හැකිය. පූර්ව බ්‍රාහ්මී සෙල්ලිපිවල මණිකාරවරුන් ලෙස සඳහන් වන්නේ මැණික් කැපීම සහ පබල නිර්මාණ කර්මාන්තයේ යෙදුණු පුද්ගලයන් බව සෙනරත් පරණවිතාන මහතාගේ අදහසයි. ගල්ගමුව ගල්ගේ, දෙමැදඔය වේගිරි දේවාල වැනි සෙල්ලිපිවල මෙසේ මණිකාරවරුන් පිළිබඳව දැක්වේ (මල්කාන්ති, 2008, 3).

ශිලා ලිපිවල හා වංසකතාවල සඳහන් තොරතුරු මගින් යම් දුරකට මෙම තත්වය විමසිය හැකි අතර නාලන්දාවෙන් ලැබුණු ප්‍රාථමික බ්‍රාහ්මී ශිලා ලිපියක මහාචුඩ රජුගේ මැණික්කරුවන් පාෂාණ කුට්ටි ලබා ගැනීමට එම ස්ථානයට සැපත් වූ අන්දම විස්තර කර ඇත . එසේම මහාවංසයේ සඳහන්වන ආකාරයට ක්‍රි. පූ. 3 වන සියවස දේවානම්පියතිස්ස රජු සමයේ දී වාත පබ්බතයෙන් (වර්තමාන දඹුල්ල) ලැබුණු සම්පත් හා දුටුගැමුණු රාජ යුගයේ දී අනුරාධපුරයට දකුණින් සුමන් වාපියෙන් ලැබුණු මැණික් ගල් පිළිබඳව දක්වා තිබීම ද ලක්දිව වැසියන් මැණික් ඇතුළු ඛනිජ වර්ග භාවිතකළ බවට නිදසුන් වේ. ක්‍රි. පූ. 3 වන සියවසින් අනතුරුව අනුරාධපුරය ආශ්‍රයෙන් ඇතිවන බෞද්ධ පුනරුදය සමඟ කලා ශිල්ප නිෂ්පාදන ක්‍රියාවලිය වේගවත්වන අතර ඒ සමඟ දේශීය හා විදේශීය වෙළඳාම සිසු ලෙස දියුණුවට පත්වීමත් සමඟ මැණික් ගල් ඇතුළු අනෙකුත් වටිනා ඛනිජ වර්ග පරිහරණය ඉහළ ගොස් ඇති ආකාරය ඇතුළු නගරයේ සිදුකරන ලද කැණීම්වලින් හමු වී ඇති ඛනිජ වර්ගවලින් පැහැදිලි වේ.

මානික සහ අර්ධ මානික බණිප වර්ග ගත්විට බණිප වර්ග අතරින් ආර්ථිකමය වශයෙන් ඉතාමත් වටිනා බණිප වර්ග වැඩි කොටසක් මේ වර්ගයට අයත් වේ. එහෙත් පුරාවිද්‍යාත්මක වැදගත්කම අතින් මේවා ලෝභමය බණිප තරම් වැදගත් නොවේ. මානිකය වර්ග අතිතයේ සිටම ආහරණ නිෂ්පාදනය සඳහා භාවිතකර තිබේ

මානිකය වර්ග පිළිබඳව සලකා බලන විට ශ්‍රී ලංකාව අතිතයේ සිටම වැදගත් ස්ථානයක් හිමිකරගත් බව පෙනේ. අතිතයේ දී මෙරට රත්නදීපය යනුවෙන් හැඳින්වීමෙන් එය පැහැදිලි වේ. දියමන්ති හැරුණු විට අනෙකුත් සෑම වටිනා මැණික් වර්ගයක්ම ශ්‍රී ලංකාවෙන් හමුවේ. ශ්‍රී ලංකාවෙන් හමුවන මැණික් ලෙස කොරන්ඩම්, නිල් සර්ගයර්, රූබි, පද්මරාග, පුෂ්පරාග, වෛරෝඩ් ආදියත් අර්ධ මානිකය ලෙස රඹුහ, කිරිංචි, මසියා ආදියත් දැක්විය හැකිය (මනතුංග. 2000. 48).

විශේෂයෙන්ම විහාර ආශ්‍රිතව හමුවන සුදු පළිඟු, කහට පළිඟු, ගානටි හෙවත් රතු රඹුහ, ඇමකෙස්ත, ශ්‍රීන් ගෙල්ස්පාර් ආදී බණිප පාෂාණවලින් නිර්මාණය කර ඇති පබළු, මුද්‍රා, නේත්‍රා ස්තූප ආකෘති, සත්ත්ව රූප, එම යුගය තුළ බණිප ආශ්‍රිත කර්මාන්තයේ දියුණුව කියාපාන සාධක වේ. ක්‍රි. පූ. 3 වන සියවසට අයත් ජේතවන ස්තූප පාදම ආශ්‍රිතව සිදුකරන ලද කැණීම්වලදී මුද්‍රා, මාල පෙති ආදී ආහරණවලට ඔබ්බට තිබූ විවිධ බණිප පාෂාණ සහ වටිනා මැණික් නිර්මාණ ද හමුවීම මගින් මෙම තත්ත්වය තවදුරටත් සනාථ වේ.

නිගමනය

මේ අනුව අතීත මානවයාගේ බණිප භාවිතය කෙතරම් ඉතිහාසක් කරා ගමන් කරන්නේ ද හා කෙතරම් ප්‍රබල ලෙස ඔවුන් ඵ්දිනෙදා තම කටයුතු සඳහා බණිප භාවිතා කළේ ද යන්න ඉහත තොරතුරු හා නිදසුන් ඇසුරින් සනාත වේ. එමෙන්ම බණිප හා පාෂාණවල පවතින විවිධ ගුණාංගයන් හා අනිකුත් ලක්ෂණ පිළිබඳව හඳුනාගැනීමට මෙමගින් හැකියාව ලැබේ. මීට අමතරව බණිප භාවිතයෙන් මානවයා තම නිපයුම් සකස් කරගත් ආකාරය පිළිබඳව ද මෙහි අන්තර්ගතව ඇත. යථෝක්ත කරුණු අනුව සලකා බලන කළ අතීත මානවයාගේ බණිප හා පාෂාණ භාවිතය පිළිබඳව යම් අවබෝධයක් ලබා ගැනීමට හැකියාව ලැබේ.

ආශ්‍රිත මූලාශ්‍රය

ආරියරත්න, ඩී. එච්. (2010), *ශ්‍රී ලංකාවේ මැණික්*, ස්ටැම්පර්ඩ් ලේක් ප්‍රකාශන, කොළඹ.
ඒකනායක, ඇකිරියගල (2006), *ශ්‍රී ලංකාවේ පැරණි කාසි*, ඇස්. ගොඩගේ සහ සහෝදරයෝ, කොළඹ.
පිටවල, එච්. එම්. ටී, සහ ප්‍රනාන්දු, රොහාන් (2003), *ශ්‍රී ලංකාවේ බණිප සම්පත්*, ජාතික විද්‍යා පදනම, කොළඹ.
මනතුංග, ධම්මිකා (2000), *වීරන්තන*, (බණිප සහ පාෂාණවල පුරාවිද්‍යාත්මක උපයෝගීතාවය).
මල්කාන්ති, නාලනී (2008), *සංස්කෘතික කටයුතු අමාත්‍යාංශය*, කොළඹ.
Paranavithane, S, 1970, *Inscription of Ceylon*, Department of Archaeology, Colombo.